

GEMERTS DIALECT

door Wim Vos

In dit artikel enkele reacties van lezers die tot nu toe om allerlei redenen zijn blijven liggen. De meest uitgebreide reactie, die van Jan van Berlo, volgt later omdat het materiaal dermate interessant is dat een apart artikel gerechtvaardigd is.

In Gemerts Heem (XXII,1,1980,p.24) publiceerde ik een liedje dat bij het 'kátse' gebruikt werd. Mijn vrouw, van wie ik het kreeg, wist niet of het volledig was. Ik kreeg daarop aanvullingen in het Nederlands van Wim van Dijk (XXIII,1,1981,p.7,8) en een zeer lange van Mevr. T.Schuers uit Berlicum, die hieronder volgt:

1. "Kaatsebal	Zij droogde ze af
Ik heb U al	Zij zet ze in haar zijde
Gevangen	Zij knielde er bijde
In éne hand	Voor vader en moeder
Van beide mijn handen	Voor zuster en broeder
Van klipperde klap	Voor neef en nicht
Van voetjesgestap	Zij stond weer op
Van holder den bolder	Zij kreeg een pop
Liep over de zolder	Van porcelein
Van Carolein zat achter	Die was er zo klein
het gordijn	Die was er zo groot
Wat deed zij daar?	Dat zij hem opfaetste
Zij kamde heur haar	(=opving)
Zij poetste haar tanden	In haar schoot".
Haar mond en haar handen	(23-9-1980).

Van Mevr. Riet Jonkers-v.d. Putten ontving ik een groot aantal gezegdes, waarvan ik er hier enkele laat 'proeven':

2. Een ironisch compliment:
 "Wa béénde tòch knap, mår dan wél mî 'm maant òvver
 owe kòp ob d'n donkere vûrstal". (15-5-1981)
3. De eerste opbrengst is nog geen winst: juich niet te vroeg:
 "'t ùrste gewin is kattedgespin,
 mår 't lééste gî de tèt in". (id.)
4. Enige skepsis spreekt ook uit de benadering van een zieke:
 "Haj iz al wîr ziejk, zeeker wîr 'n skeet fan twèrs".
5. Een aardige variant op de 'liberale slogan': "Ieder voor
 zich en God voor ons allen":
 "Iedder vûr z'n ajge, Gôt fûr ons alle èn de gééjt fûr
 de kòffierðmme". (id.)
 "Rðmme" is trouwens meervoud en betekent melk.
6. Van iemand die zijn gezicht vertrekt van de pijn:
 "Haj lî nõg al te spimmowle". (id.)
7. Het regent maar een heel klein beetje:
 "'t Raegent mår 'ne muggepis". (id.)
8. Van iemand die wat last heeft van zijn libido:
 "D'n dieje (De diej), die is sò haet as Jan Tejse z'n
 tîfke". (id.)
9. Van iemand die erg nieuwsgierig is:
 "Die hé van de gééjt chehat". (id.)
10. Met gissingen moet men voorzichtig zijn:
 "Raoje en gisse kan wejt misse". (id.)
11. Als iemand zegt dat hij van plan was iets te doen, maar
 het niet heeft gedaan, kan men van hem in normaal Ger-
 merts zeggen: "Ge mânt (=méént) 't wél te doen, mår ge
 doe-g-'t nie" (geen gezegde dus). In plaats daarvan ge-
 bruikt men het volgende gezegde met een woordspeling op
 'mééne' (=van plan zijn, bedoelen) en 'mènge' (=mengen):
 "Ge mééngt wél, mår ge bákst nie". (id.)
12. Vroeg verkering, vroeg getrouwd, vroeg zwanger:
 "Vrüg in de wèèj, vrüch fèt". (id.)
13. Van een scherpe bocht in de weg:
 "Wá iz dè tøg 'ne stikken drèèj". (id.)
14. Van iemand die chagrijnig is:
 "Wa béénde tòch wîr nårsich". (17-6-1981)

15. Kunnen de lezers de precieze betekenis van de volgende uitdrukking eens toelichten?
 "D'n dieje kiek t'k of d'è-t-ie van èëremoej g'innen af-gangk hé". (id.)
16. Voer voor feministen:
 "'n Vraow èn 'ne fiets
 hêbbe nôch leecht iets". (id.)
17. Gaarne een toelichting op het volgende:
 "D'n dieje g'it t'k roont m'it smaalt linte èn breej
 èëremoej". (id.)
18. Een soort spijtbetuiging achteraf, gedane zaken nemen geen keer:
 "Haa 'k, haa 'k d'n hont z'ing kont chelèkt,
 dan haa 'k bèèj z'n billekes chezien".
19. Van Mevr. Jo Otten-van Zeeland hoorde ik - terwijl ik dit artikel zat te schrijven op de Heemkamer - het volgende gezegde met ongeveer dezelfde betekenis als nr. 11:
 "Ge doet 'r 't fèt wêl in (d.i. in de paan), m'ar d'n timper (= 't beslag) nie". (2-12-1981)
- Dan nu nog wat uitdrukkingen van diverse zegslieden:
20. Van iemand die nogal hoog opgeeft van eigen kunnen:
 "As chaj 'n gaanzekont hat,
 wa zôdde gaj grôôte èèr lègge".
 (S. Hoeymakers, 31-10-1981)
21. Dat oude, agrarische uitdrukkingen ook in deze tijd nog bruikbaar zijn, bewees de voorzitter van een actieve Gemertse vereniging, toen hij het over een eventuele subsidie van een bekende Gemertse bank had:
 "Az debank d'r rômmme optrekt, dan stôw 'k persoonlek bôorch". (20-3-1981)
22. De volgende uitdrukking kreeg ik van onze penningmeester. Zijn moeder, Mevr. Lathouwers-Kerkhof, pleegt te zeggen:
 "Ze hé stôwm (=stoom) onder d'r rôkske". (3-12-1981)
 Wordt gezegd van een meisje met pit. Mevr. Lathouwers komt echter uit Erp. Is deze uitdrukking ook in Gemert bekend? Gaarne Uw reacties.
23. In De Streek (XIX,8,wo.18-11-1981,p.8) las ik dat de leden van de O.L.V.Broederschap in Gemert al sinds mensenheugenis

"Lievvevraowebrüjrs" - of ook wel eens "Prüjfbürkes" genoemd worden.

24. Een hele mooie! Loop naar de pomp! zeggen we in het Nederlands. Dat kan ook anders mensen!

"Lôp nê de bërremiessie!"

(Toon van Zeeland, 31-10-1981)

Graag een toelichting hierop.

25. Van de 'ziektesymptomen' van iemand die voorwendt ziek te zijn, wordt wel gezegd:

"'t zéng mâr gemákte". (id.)

26. Een zéér merkwaardige uitdrukking:

"Rômme pies mî biemôntje" (=melk met suiker).

Toon van Zeeland deelde mee dat dit werd gezegd bij Geenen in de Mortel. (id.)

27. "'nen appel/'ne skeepel ôvverhòwp kriejge" betekent teveel krijgen, als toegift. (id.)

28. "De kaar slû op" (= 'kiepen' van een 'êrtkaar') (id.)

29. "êëjwees" (= "sêffes" = "sübiet"). (id.)

30. "stütmik" (=wittebrood, in tegenstelling tot 'boerenmik'). (id.)

31. "afkiejke/afsien" (=wachten). (id.)

32. Mevr. A.Vos-Baggermans hoorde eens iemand zeggen dat zekere personen niet deugden hoewel ze tot de familie van de spreekster behoorden:

"'t is fan mánne (= mijn) nòtsie (= familie), mâr ze deuge nie, ên dê onderveende gaj nòh !".

(11-11-1981)

Zoals U hebt gezien, bestaat dit artikel geheel uit reacties van lezers. Materiaal dat ik al verzameld had vóór ik aan artikelen over het Gemertse Dialect begon, heb ik niet eens hoeven te gebruiken. En zo hoort het ook !!!

